

Az Irodalmi Szemle rövid története

Bevezetés

1956-ban szűnik meg a Fáklya, a szlovákiai magyaroknak ezzel két évig nincs irodalmi lapjuk, majd 1958-ban a Szlovákiai Írók Szövetségének lapjaként elindul az Irodalmi Szemle. Eleinte negyedévenként, majd kéthavonta, 1991 végéig évente tíz alkalommal jelenik meg. 1992-től válik havilappá. Az Irodalmi Szemlének nem csak az irodalmi életet kell elvinnie a hátán, mivel a szlovákiai magyarság híján volt bármilyen kulturális vagy tudományos folyóiratnak, így rá hárul a feladat: a felvidéki magyarság összkulturális lapjának kell lennie.

A 60-as évektől kezd mindinkább odafigyelni a Kárpát-medence más kisebbségeiben párhuzamosan zajló irodalmi életre. Próbál független lenni, bár burkoltan, de szembefordul a pártideológiával. Ekkorra már más csehszlovákiai lapokban nyílt társadalombírálat bontakozik ki.

A 60-as évek második fele hozza meg az enyhülést a kultúra, így az Irodalmi Szemle számára is. A prágai tavasz idején több addig publikálatlan cikk is megjelenik a lapban, ilyen például Fábry Zoltán *A vádlott megszólal!* című műve, amelyben ezt írja: „A legyőzöttek csoportjába tartozom újra: magyar vagyok. A legmélyebb megaláztatottság fokáról, nyelvfosztottan, szóbénítottan kiáltok hozzátok, szabad emberek, írók és írástudók, kiknek némasága már feloldódott.”² Ezenkívül megjelentetik Janics Kálmán, a szlovákiai magyarok háború utáni jogfosztottsága időszakával foglalkozó írásait. Így indul meg, ha csak rövid időre is, a nyílt kommunikáció a háború utáni kitelepítések időszakáról, az addig tabuként kezelt „hontalanság éveiről”.³

Tözsér Árpád és Koncsol László szerkesztői munkássága alatt jelenik meg az *Egyszemű éjszaka*, illetve a *Fekete szél* köré tömörülő fiatal generáció.⁴

A 70-es, 80-as években több ankétot is szervez a lap. Így teret kaptak a szlovákiai magyar tudományossággal foglalkozók. Megindul a magyar néprajzkutatás Csehszlovákiában. A lap tájnapokat szervez, ahol egyes vidékek kultúráját mutatják be.

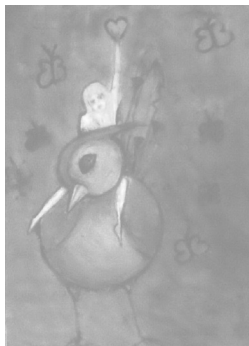
A neoavantgárd törekvéseket, illetve a szocializmus politikáját elutasító fiatalokat a rendszer nem nézte jó szemmel. Több szerkesztő ellen is nyílt támadás indul. 1983-ban Varga Erzsébet veszi át

1 Bár 1946-ban készült, csak 1968-ban jelenik meg, a szlovákiai magyarságot védő polemikus, humanista szellemű írás.

2 FÁBRY Zoltán, *A vádlott megszólal*, Madách Kiadó, Pozsony, 1992.

3 Janics Kálmán 1979-ben megjelent könyve a *Hontalanság éve*i címet viseli, azóta a történelemtudósok közt is elterjedt a kitelepítések időszakára ez a kifejezés.

4 Az *Egyszemű éjszaka* és a *Fekete szél* az Irodalmi Szemléből kikerülő, fiatal írókat tömörítő antológiák voltak.

5 Dobos László,
Negyedszázados az
Irodalmi Szemle,
Irodalmi Szemle,
XXVI. évf., 1983.
október, 684–688.

6 Szlovákiai magyar
grafikus, tipográfus.
A szlovákiai magyar
sajtó egyik legjelen-
tősebb grafikusa az
1950-es évek elejé-
től. A Fáklya, majd
1958 és 1975
között az Irodalmi
Szemle műszaki
szerkesztője.

a lap szerkesztését, hogy ellensúlyozza a párt nyomását, gyakran írja vezércikkeit a pártideológia szellemében.

1990-ben a Csehszlovákiai Magyar Írók Társaságának közgyűlésén Grendel Lajost választják meg a lap főszerkesztőjévé. Célja: az Irodalmi Szemle egy olyan lappá váljon, amelyben rangot jelent publikálni. Az 1992-es közgyűlésen, egy vita során Grendel lemond főszerkesztői posztjáról. A jelen levők Tózsér Árpádot választják meg, bár elképzelései nem igazán különböztek Grendelétől.

1996-ban anyagi okok miatt a lap kiadója, a Madách–Posonium Kft. arra kényszerült, hogy felfüggeszse a lap megjelenését, az újrainduláskor az irányítással Fónod Zoltánt bízzák meg. 2011–2012 között Tóth László a lap főszerkesztője, ő 2013-ban Szalay Zoltánnak adja át a helyét.

A kezdetek – az indulás, kitűzött célok, az Irodalmi Szemle első évtizedei

„Ideje már bizony!” Így indította Fábry Zoltán 1958 kora őszen az Irodalmi Szemle első számát. Minden addigi próbálkozás egy szlovákiai magyar irodalmi lap elindítására kudarcba fulladt. Számos kulturális fórum alakul ki az 50-es évek folyamán, ezek közül az Irodalmi Szemle a legkésőbbi születésű. A szerkesztését 1958 májusában kezdi meg, majd szeptemberben adják ki az első számot. Igaz, a többi szlovákiai magyar lap is közöl irodalmat, de többnyire a saját programjukhoz igazított irodalmak ezek. Kísérletek vannak lapok indítására, de ezek alig pár évet élnek meg, az irodalomcsinálást megnehezíti, hogy nincs méltó irodalmi lap. „Indultunk és máris megtorpan-
tunk: kinek, minnek? Közöny mindig volt, és árgus, figyelő szemek, és lecsapó sorompók: tiltó végzések. Volt úgy, hogy a lap meg sem indulhatott, a kérvény ad acta vagy egyenesen papírkosárba került. Volt folyóirat, amely első és egyetlen számban az őszinteség cinizmusával haldoklóként köszöntötte a nyájas olvasót: »Morituri te sluttant!«”⁵ – írja Dobos László főszerkesztő. Így a közeg elsődleges feladatának tartotta egy irodalmi lap kiadását. Dobos László mellé társzerkesztőként Tóth Tibor került. A lap grafikai arculatát Csáder László⁶ alakította ki.

A Szemle indulása kora egyetlen irodalmi lapjaként számos kérdést vet fel: mit képviseljen, kié legyen? „Legyen az irodalomé, de nem lehet csak egyarcú, az irodalmon kívül adjon helyet történelemnek, szociológiának, nyelvészetnek, képzőművészetnek, néprajznak, a nemzetiségi szellemi élet minden ágának, legyen tehát több funkciót betöltő lap.” Dobos László igyekszik kitekinteni a szlovák és a cseh irodalom felé. A szomszédos irodalmakat, fejlődésüket ugyanúgy figyeli, mint a világirodalmat.

Szerkesztési elv többek közt a véleménycsere, a vita. Tárnya: a csehszlovák magyar értelmiség szerepe, a nemzetiségi kultúrák sze-

repe, a nemzetiségi irodalmak felzárkózásának lehetősége a szocialista irodalmak progresszív áramlataihoz és az európai irodalomhoz.

Az első számot Szabó Gyula és Lőrincz Gyula grafikái illusztrálják.

Arról, hogy milyen feladatot szabtak az induló lapnak, a huszonötödik jubileumi számban Tózsér Árpád így ír:

„Így formálódott ki lassan a hatvanas és hetvenes évek fordulójára az a Szemlekonceptió, amely szerint a folyóirat feladata a teljes és egységes irodalom (azaz a világirodalom s benne a mi irodalmunk) szemléje és értékelése, s alakultak ki azok a területek, amelyek rendszeres figyelésével és értékelésével ezt a koncepciót gyakorlatra váltottuk.

Ezek a területek a következők voltak:

– Figyeltük a legszélesebben értelmezett világirodalom alakulását (német, angol és szovjet novellákat, verseket is közöltünk).

– Fontos feladatunknak tartottuk a közép-európai irodalmak közelhozását olvasóinkhoz. Ez annál szükségszerűbb s egyben könnyebb is volt számunkra, mert tudtuk, hogy szinte alig van közép-európai állam, amelynek területén magyar kisebbség ne élne, s ahogy a romániai, jugoszláviai stb. irodalmakat figyeltük, akkor figyeltük az ottani magyar irodalmakat is, az ottani íróbarátaink – fordításaink révén – a román, szerb, horvát stb. nyelvű irodalmak figyelését tették számunkra lehetővé.

– Ezen a törekvésünkön belül célunk volt a romániai, jugoszláviai, magyarországi, kárpát-ukrajnai és hazai magyar szerzők egymás mellett szerepeltetése is.

– Speciális, helyzetükből következő feladatunk volt a cseh és szlovák irodalom szemmel tartása: folyóiratszemléinkben rendszerint a cseh és szlovák irodalmi folyóiratokban tallóztunk, a Műfordítóink műhelyéből című rovatunkban pedig szlovák és cseh szerzők műveit közöltük hazai műfordítóink fordításában.

– Továbbá: a Szemle ugyan nevében is, gyakorlatában is elsősorban „irodalmi szemle” volt, de ez távolról sem zárta ki, hogy igyekezzünk hozzászólni egyéb, az irodalom sorsát így vagy úgy befolyásoló társadalmi problémákhoz is. Azt hiszem, sokak számára emlékezetes maradt például ankétunk (1968/3-4.sz.) a magyar értelmiség helyzetéről és fejlődési távlatairól, s a Vladimír Mináč Egy nemzet él itt című esszéjének közlését követő vitánk.

– S végül, de inkább elsősorban: fóruma s műhelye voltunk irodalmunknak, a szlovákiai magyar irodalomnak.”⁷

A lap indulása egybeesik egy generáció indulásával. Az úgynevezett „második nemzedékével”, ugyanakkor ez évben jelenik meg a Nyolcak emlékezetes antológiája. A Nyolcak türelmetlen újat akarásának időszaka volt ez. A második oldalon Tózsér Árpád *Férfikor így jöjj* című verse. Önkéntelenül is megfogalmazza benne az induló lap programját.

Pár évvel az alakulás után olyan pluszfeladatokat kezd vállalni, mint a képzőművészet, színművészet, zene, néprajz vagy éppen a

7 TÓZSÉR ÁRPÁD,
*Köszöntjük a
negyed százados
Irodalmi Szemlét,*
Irodalmi Szemle,
XXVI. évf., 1983.
október, 689–691.

8 TóTH László,
*Elszigeteltség és
egyetemességigény
ütközőpontján =*
FILEP Tamás Gusztáv
– TóTH László,
*Próbafevételek a
csehszlovákiai
magyar irodalomról,*
Kalligram Kiadó,
Pozsony, 1995.

9 1968 a prágai
tavasz időszaka.

10 TóTH, *I. m.*

társadalomtudományok bemutatása. Az, hogy az Irodalmi Szemle milyen státuszban kezdett működni a kisebbség életében, főleg annak tudható be, hogy nem voltak más, művészetekkel foglalkozó folyóiratok. Egyes számaiban helyi hagyományokat, illetve kultúrákat mutat be egy olyan időszakban, amikor „erős központi törekvés feszül, a centralizáció diktatúrája helyezkedik helyi – főleg magyar – hagyományokkal szemben” – írja Tóth László.⁸

A „világi” Szemle – az Irodalmi Szemle helye a kelet-európai és az európai irodalomban

„Dobos László, az Irodalmi Szemle alapító főszerkesztője annak idején sokszor köszönt úgy be a szerkesztőségbe, hogy „Üdvözlöm az Irodalmi Szemle nevű világlap szerkesztőségét!” – írja Tózsér Árpád a huszonöt éves lap köszöntőjében. Az akkori szerkesztők a kitérülködés, a nyitás igényével fognak hozzá a lap szerkesztéséhez, míg az addigi irodalom nem is akart más lenni, csak szlovákiai magyar irodalom, addig a fiatal generáció, a Szemle írói gárdája nyit a világirodalom felé. S nem az egyszerűség és népiesség jegyében íródó műveket részesíti előnyben. Ekkor közlik például Fábry Zoltán *Res poeticáját*.

1965-ben lesz Tózsér Árpád a lap szerkesztője, 1966-ban a laphoz kerül Koncsol László, így Dobos Lászlóval együtt egy olyan, „klasszikus triáaszt” alkotnak – ahogy azt Tózsér a már említett köszöntőben írja –, amely elsősorban azt a célt tartja szem előtt, hogy a regionális irodalmat és a világirodalmat minél közelebb hozza egymáshoz.

A lap akkori székhelye az írószövetség épületében volt, ennek is köszönhető számos kapcsolat kialakulása, ugyanis az épületben folyamatosan fordultak meg különböző határon túli írók is, állandó az „írókavargás”. „Tulajdonképpen az irodalom konyhájában élünk” – írja Dobos László. A lap első évtizedében helyben vannak, itt az írószövetség irodájában. A híreket első kézből kapják. Közben az utcákon zajlik a történelem.⁹

Lengyel, szovjet, román, magyar, jugoszláv kapcsolatok születnek szerzőkkel és lapokkal egyaránt. Így egyszerre közölhettek olyan írásokat, mint a szovjet Zaligninét, vagy a román Sorescuét. Fontosak lettek ezek a kapcsolatok abból a szempontból is, hogy nemcsak ők, hanem őket is szívesen vendégül látták olyan városokban, mint Moszkva, Katowice, megfordultak Újvidéken, Bukarestben és Prágában. Olyan testvérpapjaik lettek, mint a moszkvai Novij Mir, a katowicei Poglody, az újvidéki Híd, a kolozsvári Korunk, a prágai Plamen, gyakran fordultak meg ezeknek a lapoknak a szerkesztőségében. Ez hozzájárult ahhoz, hogy folytonosan új írásokat tudjanak hozni.

Tóth László így ír erről: „Világirodalmi kitekintésre vetemedik – megkeresve nemcsak a csehből és szlovákból fordító, hanem más (világ)nyelveket is ismerő csehszlovákiai magyar műfordítókat –, ami-

kor mi sem számított nagyobb bűnnek – és hazaárulásnak –, mint szabadon kalandoznia a világban.”¹⁰

A műveket többnyire már vagy lefordítva kapták, vagy ők maguk fordították le. A begyűjtött anyagokat aztán kritikailag igyekeztek értelmezni, így alakultak ki olyan rovatok, mint a *Vendégeink*, *Figyelő*, *Folyóiratszemle*, *Disputa*.

Olyan írókat közöltek már akkoriban, mint Tadeusz Rózewicz, Vasko Popa, vagy Miroszlav Holub, és párhuzamosan aztán a Szemle körében is kialakult egy neoavantgárd csoport, ami Cselényi Lászlóból, Zs. Nagy Lajosból, Tóth Elemérből, Gál Sándorból állt.

A 65-ös évfolyamban már nemcsak a jelen- és jövőkori, hanem a múltbéli irodalom is boncaszitalra kerül, mégpedig úgy, hogy a már létező *Hagyomány* című rovat egy új koncepciót kap, értékelni kezdi az irodalom első nemzedékeinek alkotóit (1918–1938, 1938–1944).

Ugyanebben az évfolyamban egy másik rovat is indul, ami az irodalom jövőjének formálását tűzte ki céljául. Ez a *Vetés* című rovat volt, itt publikálták a pályakezdők írásait, az 1970-ben megjelent *Egyszemű éjszaka* című antológia írói szinte mind e rovat neveltjei.

A Szemle neveltjei – az Irodalmi Szemle hasábjain felnevelkedő írónemzedékek

Visszatekintve a lap több mint ötvenéves történetére, eltekintve attól, hogy milyen szerepeket vállalt, milyen feladatokat tűzött maga elé, vagy attól, hogy sikerül-e ezeket a feladatokat teljesítenie, az Irodalmi Szemle számlájára pozitívumként írható nem egy írói generáció „felnevelése”.

Az első generáció, az alapító generáció sokszor nem is a szépírói körökből került ki „A helyzet kényszere tette őket költővé, íróvá, esetenként irodalomkritikussá.”¹¹ A második világháború után az irodalmi élet fontosabb szereplőit kitelepítik. Az első generáció olyan szereplőket tömörít, mint Dénes György, Gyurcsó István, Ozsvald Árpád, Török Elemér, Mács József, Csanda Sándor, Turczel Lajos, Rácz Olivér és még sorolhatnám.

Az idősebbek közül persze jelen vannak (a teljesség igénye nélkül) olyan nevek, mint Fábry Zoltán, Csontos Vilmos, Szabó Béla, L. Kiss Ibolya stb.

Ezt a korszakot követi az a nemzedék, amelyet a *nyolcakként* tartunk számon. Ez a nemzedék a szlovákiai magyar irodalom olyan jeles alkotóit foglalja magába, mint Cselényi László, Fecsó Pál, Gyüre Lajos, Kulcsár Tibor, Zs. Nagy Lajos, Petrik József, Simkó Tibor, Tözsér Árpád. Ez már egy tudatosan szervezett társaság, melyeket aztán további jeles, tehetséges alkotók követnek Gál Sándor, Tóth Elemér, Batta György, Bárczi István személyében. Itt már az esztétikum és az igényesség nevében folyik az alkotás. Tevékenységüket a politika nem nézi jó szemmel. A tudatos esztétikai igényességre való törekvés és a legújabb neoavantgárd irányzatok követése merőben szem-

11 Fónod ZOLTÁN,
Ötven év =
<http://www.litera.hu/hirek/otveneves-az-irodalmi-szemle>

Hadikutya, Akció, Székelykeve, 1988

ben álltak azzal, amit a párt elvárt volna a költőktől, íróktól. Az *Egyszemű éjszaka* 1970-ben jelenik meg. Költői: Aich Péter, Keszeli Ferenc, Kmeckzó Mihály, Kulcsár Ferenc, Mikola Anikó, Németh István, Szitási Ferenc, Tóth László, Varga Imre. Két évre rá 1972-ben új szerzőkkel adják ki a *Fekete szél* című antológiát, hogy pár nevet innen is megemlítsék, olyan szerzők publikáltak benne, mint Fülöp Antal, Keszeli Ferenc, Kovács Magda, Bereck József stb.

Továbbá a 70-es években megjelenő új generáció is új szintet jelentett a szlovákiai magyar irodalom palettáján. Ekkor mutatkoznak be: Barak László, Bettes István, Soóky László, Grendel Lajos.

1986-ban jelenik meg a *Próbaút* című antológia, M. Csepécz Szilvia, Farnbauer Gábor, Fellinger Károly, Hizsnai Zoltán, Hodossy Gyula, Juhász R. József, Krausz Tivadar és Ravasz József, Hoga György és Talamon Alfonz publikálnak benne.

1989 – a 80-as évek, a bársonyos forradalom és a 90-es évek

A 80-as évek nem kecsegtettek még csak az irodalmi élet szabadságának illúziójával sem. A fiatal írók csoportosulását, az Iródiát betiltják.

1989-ig Varga Erzsébet a lap főszerkesztője, a vezércikkek többnyire olyan hangulatban íródtak, amilyen hangulatot a párt elvárt. Ennek ellenére nem maradtak el a megszorító intézkedések, a rendszer a neki nem tetsző írásokért pénzbüntetéseket szabott ki. A lap mégsem szűnt meg az ellenállás lapjának lenni és progresszív véleményt kifejteni. Tóth László szerint ez annak is köszönhető, hogy a lap „mindig is nagyon határozott esztétikai, társadalmi és erkölcsi értékek, minőségek képviselőjében lépett föl.”¹² A váltás, a 89-es események egyes jelentős személyiségei egyben a lap munkatársai is. Elek Tibor a 90-es évek Irodalmi Szemléjére a kritika, tanulmány és esszé műfajának lapjaként tekint.

Így ír róla Tóth László 1994-es visszaemlékezésében: „... a csehszlovákiai magyar kritikáirás remélhetőleg időleges visszaszorulása után – aminek egyértelmű társadalmi-politikai-ideológiai okai is lehettek (s voltak is!) – maguk a művek, maga az írói alkotómunka (és háttérben a szerkesztői tevékenység) jelzi egy egyre szigorúbb kritikai szemlélet, illetve értékrend fokozatos kialakulását és térhódítását. A kritikai mérlegelés tehát az alkotás létrejöttét megelőző tevékenység része lett, a műalkotások megjelenésük utáni értékelése helyett.”

Az 1989-es váltás nem csak ebben és a politikában hozott fordulatot a lap számára. Az Irodalmi Szemle új szerkesztőgárdát, új főszerkesztőt kapott. Grendel Lajos vette át a főszerkesztői posztot. Radikálisabb változásokat akartak. Több vitát is generált a meglévő helyzet. Elsősorban kiiktatni a politikai szálát, és erősen esztétikai lapnak lenni. Ez Grendel kétéves főszerkesztői munkássága második évében bontakozott ki igazán. Végezetül sikerült a lapot tartalmilag,

13 TÖZSÉR Árpád, *Az Irodalmi Szemle fél évszázada – nevének tükrében* = <http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lap-szamok/2008/2008-szeptember/343-tzszer-arspad-az-irodalsmi-szemsle-fel-evsszaszasda-nesvesnek-tueksresben>

14 SZALAY Zoltán: *Szabásminták* = <http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lap-szamok/2013/2013-január/1490-szalay-zoltan-szabasmintak>

szerkezetileg is megváltoztatni, illetve a szerkesztőgárda is megújult. Felmerült annak a lehetősége, hogy a lap nevét is megváltoztassák, végül erre nem került sor. Grendel elképzeléseiben társakra talált Hizsnjai Zoltánban, illetve Csanda Gáborban.

Az 1992. évi gyűlés talán az egyik legemlékezetesebb, ez volt az a gyűlés, amikor a szerkesztőgárda hátat fordított a lapnak, hogy egy új irodalmi folyóiratot alapítsanak. Ez lett a Kalligram. A gyűlésen kinevezik az Irodalmi Szemle új főszerkesztőjének Tözsér Árpádot.

Tözsér Árpád az ötvenéves lap köszöntőjében így emlékszik vissza: „1992-ben én vettem át az Irodalmi Szemle főszerkesztését. A szerkesztőség a Mihály-kapu utcából leköltözött a Lőrinc-kapu utcába, a Slovenský spisovateľ üvegpalatájába. Szlovák környezetben szerkesztettem (én is csupa fiatal szerkesztővel) az immár tisztos korba lépett folyóiratunkat. Igyekeztünk megújulni, hogy mennyire sikerült, nem tárgya jelen eszmefuttatásomnak. Annyi biztos, hogy a szlovák kollégák gyorsan elnevezték a Szemlét Jurodalmi Zsemlének. (Ami magyarul a. m.: Juro zsemlét adott nekem.) Lelkük rajta. Ennyiben legalább biztos, hogy megújultunk. Bár a szlovák barátainktól abban az időben éppen hogy egyre kevesebb »zsemlét«, azaz állami támogatást kaptunk.”¹³

1996-ban aztán valóban megszűnik a lap állami támogatása, sokáig kétséges volt, hogy megmarad-e egyáltalán, hogy új néven indul-e majd újra, végül is a Madách úgy döntött, megtartja és maga finanszírozza a lapot.

1996 novemberében újraindul. Fónod Zoltán szerkeszti tovább.

Éber, nyitott, eleven – az Irodalmi Szemle jelene

Éber, nyitott, eleven. Ebben a három szóban fogalmazta meg Szalay Zoltán a lap 2013. januári számában az Irodalmi Szemle programját. „... a kritikai éberség, amely szerteágazó, kitaró, lankadatlan figyelmet feltételez, és amely nem operál a kímélet szükségtelen, sőt nemegyszer ártó eszközével. Ennek a figyelemnek szűkebb és tágabb környezetünkre egyaránt ki kell hatnia: regionális mozgásokra ugyanúgy, mint globálisakra. Tiszteletben kell tartanunk saját – metaforikusan értett – nyelvjárásainkat, emlékezve a goethei tételre, mely szerint a nyelvjárás »az az elem, amelyben a szellem lélegzik«. A tiszteletben tartás azonban nem a feltétlen méltatást jelenti, hanem a kellő szigort is: így épül fel a kritikai éberség.”¹⁴

2012-ben Tóth László két év után lemond a főszerkesztői posztról Szalay Zoltán javára. Maga is próbálta megújítani a lapot, de tudta, hogy a megújulás csakis úgy működhet, ha a főszerkesztő és a szerkesztőgárda maga is a szlovákiai magyar irodalom fiatal nemzedékének tagjai közül kerül ki. Ahogy ő fogalmazta meg, be kellett dobni a fiatalokat a mély vízbe.

A lap az elődjéhez képest teljesen új arculatot kapott, az új grafikus Gyenes Gábor. Szerkesztője Szász Pál, de főmunkatársként megmaradtak a régiiek: Grendel Lajos, Tóth László és Tözsér Árpád.

A lap tematikus számokat szervez. Olyan témákkal foglalkozik, mint a női irodalom, a trash és giccs kultúrája, vagy olyan kényes problémát is a boncasztalra helyez, mint a cigányirodalom vagy cigánykultúra. Ezenkívül folyamatos lapszámbejelentőket tart főként Budapesten és Pozsonyban.

A lap mellett folyamatosan működik az internetes honlapja is, így itt olyan írásokat is publikál, amelyek a nyomtatott sajtóban nem jelennek meg.

Befejezés

Az Irodalmi Szemle 1958-ban indul, maguknak az alapítóknak is aggályaik vannak, mennyit lesz képes megélni a lap. Úgy indul, mint egy összkulturális folyóirat. Gyakran rendszertelenül jelenik meg, van, hogy a pénzhiány miatt le kell állítani a nyomtatását. A magyar irodalmi lapok palettáján nem egyedülálló. Nem tesz hozzá, inkább csak követi a már meglévő hagyományt. A Nyugat óta számos hasonló irodalmi lap jelent meg, gondoljunk csak az Élet és Irodalomra, Tiszatájra, az Alföldre. Egyedivé az teszi, hogy egy kisebb csoportot képvisel, a szlovákiai magyarság lapja.

Az Irodalmi Szemle irodalmárait sokszor a történelem tette íróká, költőkké, ritkább esetben irodalomkritikusokká. A lap esztétikai fellendülése csak később következik be. A rendszerváltás az a momentum, amikor elkezdheti kritikai munkásságát. Nem kell elvieselnie a párt folyamatos „piszkálódását”, mert valljuk be, egy művészeti folyóirat sem tud abszolút esztétikai lenni egy olyan rendszerben, amely megköveteli önnön dicsőítését.

Próbáltam a munkát úgy felépíteni, hogy az hiteles képet adjon az Irodalmi Szemle több mint ötvenéves működéséről. Forrásaim egy-egy jubileumi számban megjelent visszaemlékezés, értékelés. Személyes beszélgetések során hallgattam meg egy-egy volt főszerkesztő értékelését a lapról. A dolgozat végén, még ha csak röviden is, megemlítem napjaink Irodalmi Szemléjét.

Fontosnak tartottam a lap öt évtizedének ilyen módon való bemutatását, főleg mert a sok tiszavirág életű lappal szemben fenn tudott maradni. Az elmúlt ötven évben számos változáson ment keresztül. Minősége nem volt egységes egész fennállása alatt, mégis ez volt az a lap, amely kissebbségi irodalmunk számos jelentős alakját nevelte fel. Elsősorban ezért tartom jelentősnek az Irodalmi Szemléjét.